

iccacc

<https://iccacc.ir>
info@iccacc.ir

دومین کنفرانس بین‌المللی فرهنگ، هنر و خلاقیت‌های معاصر

The Second International Conference on
Culture, Art, and Contemporary Creativities
(ICCACC)

September 18, 2026 GEORGIA

شهریور ماه ۱۴۰۵ – گرجستان

تأثیر هنر مینیمالیسم در خلق مد پایدار دوستدار نقوش سنتی

محدثه عباسی

کارشناسی ارشد طراحی پارچه و لباس، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران جنوب، ایران

Mohaddese.abbasi7613@gmail.com

چکیده

صنعت مد به عنوان یکی از آلاینده‌ترین صنایع جهان، نه تنها با چالش‌های زیست‌محیطی، بلکه با بحران فرسایش هویت فرهنگی و نابودی نقوش و تکنیک‌های سنتی نساجی نیز مواجه است. پژوهش حاضر با هدف بررسی نقش هنر مینیمالیسم به عنوان یک استراتژی طراحی در خلق مد پایدار دوستدار نقوش سنتی انجام شده است. در این پژوهش، مینیمالیسم نه به مثابه یک سبک صرفاً بصری، بلکه به عنوان یک رویکرد روش‌شناختی در طراحی پوشاک تحلیل می‌شود؛ رویکردی که از طریق ساده‌سازی برش، پالت رنگی کنترل‌شده، الگوسازی بدون پسماند (Zero-Waste) و به‌کارگیری نقوش سنتی به عنوان «نقطه کانونی» طراحی، بستری برای احیای میراث نساجی بومی فراهم می‌آورد. روش پژوهش از نوع توصیفی-تحلیلی با رویکرد کیفی است و داده‌ها از طریق مطالعه اسناد کتابخانه‌ای و تحلیل نمونه‌های موفق طراحی پوشاک معاصر گردآوری شده‌اند. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که اصول مینیمالیستی — با کاهش زوائد بصری و ساختاری — موجب برجسته‌سازی نقوش سنتی، صرفه‌جویی در مصرف منسوجات دست‌باف، افزایش طول عمر مفید لباس و در نتیجه تحقق هر دو بُعد زیست‌محیطی و فرهنگی پایداری می‌شود. بر این اساس، تلفیق مینیمالیسم و نقوش بومی می‌تواند به عنوان مدلی کارآمد برای گذار از مد مصرفی به مد آگاهانه و حفظ هویت فرهنگی در عصر جهانی‌شدن معرفی شود.

واژگان کلیدی: مینیمالیسم، مد پایدار، نقوش سنتی، پایداری فرهنگی، طراحی پارچه و لباس

iccacc

<https://iccacc.ir>

info@iccacc.ir

دومین کنفرانس بین‌المللی فرهنگ، هنر و خلاقیت‌های معاصر

The Second International Conference on
Culture, Art, and Contemporary Creativities
(ICCACC)

September 18, 2026 GEORGIA

شهریور ماه ۱۴۰۵ - گرجستان

مقدمه

مینیمالیسم نوعی از هنر انتزاعی است. این سبک در دهه ۱۹۶۰ در آمریکا توسعه یافت و آثار هنری آن متشکل از اشکال هندسی مانند مربع و مستطیل بود. مینیمالیسم سبکی از زندگی است که بر کاهش بی‌نظمی، اتلاف و افراط در جنبه‌های مختلف زندگی تمرکز دارد. مینیمالیسم فقط یک گرایش نیست، بلکه فلسفه‌ای است که ایده «کمتر بیشتر است» را در بر می‌گیرد. یکی از زمینه‌هایی که می‌توان در آن مینیمالیسم را به کار برد، لباس پوشیدن است. لباس پوشیدن مینیمال به معنای انتخاب لباس‌هایی است که ساده، همه‌کاره و کاربردی هستند و از لباس‌هایی که مد روز، پر زرق و برق یا غیر ضروری هستند اجتناب می‌کند. با پیروی از اصول مینیمالیستی در لباس پوشیدن، می‌توان در هزینه، زمان، فضا و انرژی صرفه جویی کرد و همچنین استایل شخصی خود را با اصالت بیشتری بیان کرد. تعریف این سبک در فشن متمایز با تعریف آن در دیگر هنرها نیست، درواقع مینیمالیسم در دنیای مد نیز بدون هیچ حرف اضافی درست سر اصل مطلب می‌رود. بعد از جنگ جهانی دوم، در زمان رکود بزرگ اقتصادی، این سبک طرفداران اصلی خود را پیدا کرد، زیرا به اقتضای آن زمان همه به دنبال راهی برای مخالفت با مصرف‌گرایی بودند. استفاده چندین ساله از محصولات به دلیل کیفیت بالای آن‌ها و همچنین جاودانگی سادگی در دنیای مد، از مهمترین دلایل انتخاب این سبک پوششی در آن دوره به حساب می‌آیند. (راد و ۲۰۲۳) صنعت مد و نساجی امروزه به عنوان دومین صنعت آلاینده در جهان شناخته می‌شود که فرهنگ مصرف‌گرایی افراطی (فست‌فشن) را ترویج کرده است. این جریان نه تنها پیامدهای جبران‌ناپذیری برای محیط‌زیست به همراه داشته، بلکه موجب بحران «فرسایش هویت فرهنگی» و یکسان‌سازی سلیقه جهانی گشته است. در این میان، زنجیره تولید انبوه، اصالت، ریشه‌ها و نقوش سنتی منسوجات بومی را به حاشیه رانده و آن‌ها را به کالاهایی پیش‌پاافتاده تبدیل کرده است. در پاسخ به این بحران‌ها، مفهوم «مد پایدار» (Sustainable Fashion) شکل گرفته که هدف آن کاهش اثرات مخرب زیست‌محیطی و حفظ ارزش‌های انسانی و فرهنگی است. با این حال، پایداری در مد نباید تنها به بازیافت متریال یا کاهش پسماند محدود شود؛ بلکه حفظ «دانش بومی» و «میراث فرهنگی» نیز ارکانی حیاتی در پایداری فرهنگی به شمار می‌روند. از سوی دیگر، «هنر مینیمالیسم» با تأکید بر سادگی، حذف زوائد بصری، خلوص فرم و تمرکز بر ذات شیء، رویکردی فلسفی و اجرایی را فراهم می‌آورد که می‌تواند راه‌حلی برای این معضل باشد (Gwilt, 2020). پرسش اصلی این است که چگونه می‌توان میان مدرنیته‌ی مینیمالیستی و اصالت نقوش سنتی تعادل برقرار کرد؟ پژوهش حاضر استدلال می‌کند که مینیمالیسم می‌تواند به عنوان یک «قاب‌خشی و مدرن» عمل کند تا نقوش سنتی و پارچه‌های دست‌باف، بدون شلوغی و آشفتگی بصری، به شکلی فاخر و کارآمد در پوشاک معاصر بازآفرینی شوند. این رویکرد ضمن طولانی‌تر کردن عمر مفید لباس و کاهش پسماند، به احیا و حفظ هویت فرهنگی در عصر جهانی‌شدن یاری می‌رساند.

iccacc

<https://iccacc.ir>

info@iccacc.ir

دومین کنفرانس بین‌المللی فرهنگ، هنر و خلاقیت‌های معاصر

The Second International Conference on
Culture, Art, and Contemporary Creativities
(ICCACC)

September 18, 2026 GEORGIA

شهریور ماه ۱۴۰۵ - گرجستان

روش پژوهش

این پژوهش از نظر هدف، کاربردی-توسعه‌ای و از نظر ماهیت و روش اجرا، از نوع توصیفی-تحلیلی با رویکردی کیفی است. با توجه به ماهیت میان‌رشته‌ای موضوع (تلاقی هنر، مد، پایداری و فرهنگ پوشش)، مراحل انجام پژوهش به شرح زیر است:

- گردآوری اطلاعات: روش جمع‌آوری اطلاعات در این پژوهش به صورت اسنادی و کتابخانه‌ای است؛ بدین منظور از مقالات علمی معتبر، کتب تخصصی در حوزه مد پایدار، مبانی هنر مینیمالیسم، و اسناد مربوط به تاریخ و نقوش نساجی بومی استفاده شده است.
- مطالعه موردی و تحلیل بصری: نمونه‌های منتخب از آثار طراحان معاصر که اصول مینیمالیسم را با عناصر سنتی ترکیب کرده‌اند، به روش تحلیل محتوای کیفی بررسی و تحلیل شده‌اند.

فلسفه و زیبایی‌شناسی مینیمالیسم در طراحی

مینیمالیسم در هنر و طراحی، فراتر از یک سبک بصری، یک رویکرد "کاهشی" (Reductive Approach) است. این دیدگاه بر اصل "کمتر، بیشتر است" (Less is More) تأکید دارد. در طراحی پوشاک، مینیمالیسم بر سه رکن استوار است: خلوص فرم (Purity of Form): تمرکز بر خطوط اصلی و ساختار هندسی لباس بدون افزودن تزئینات اضافی که ساختار را مخدوش کند. تعریف نقطه تمرکز (Focal Point): در طراحی مینیمال، چشم بیننده به دلیل خلوت بودن فضا، به سرعت به سمت عنصری که با آن تضاد ایجاد شده (مانند یک نقش سنتی) هدایت می‌شود. ارتباط با فضا (Spatial Relationship): توجه به فضای خالی (Negative Space) در طراحی، که به عناصر اصلی (نقوش) اجازه می‌دهد بدون شلوغی بصری، خودنمایی کنند. (Eladwi, 2015)

پارادایم مد پایدار و پایداری فرهنگی

مد پایدار بر سه ستون اصلی استوار است: زیست‌محیطی، اقتصادی و اجتماعی-فرهنگی. پایداری زیست‌محیطی: بر کاهش مصرف منابع، استفاده از مواد اولیه تجدیدپذیر و بهینه‌سازی فرآیند تولید (مانند الگوسازی بدون پسماند) تمرکز دارد. پایداری فرهنگی: این مفهوم که اغلب در مطالعات مد نادیده گرفته می‌شود، به معنای حفظ و انتقال دانش، مهارت‌ها و هویت‌های بصری یک جامعه از طریق مصنوعات مادی است. از این منظر، پوشاک تنها ابزاری برای پوشش نیست، بلکه حامل "کدگذاری‌های فرهنگی" (Cultural Coding) است. استفاده از نقوش سنتی در طراحی مدرن، راهکاری برای جلوگیری از مرگِ هنرهای دستی و حفظ تداوم تاریخی یک جامعه در جریان مد جهانی است. (Brown, 2022)

تلاقی مینیمالیسم و پایداری: رویکرد طراحی برای ماندگاری

رابطه میان مینیمالیسم و پایداری در مفهوم "طول عمر" (Longevity) تجلی می‌یابد. ماندگاری زمانی: لباس‌هایی که با رویکرد مینیمالیستی طراحی می‌شوند، به دلیل دوری از ترندهای گذرا و استفاده از فرم‌های کلاسیک، کمتر دچار "کهنگی مد" (Obsolescence) می‌شوند. این امر مستقیماً با کاهش نرخ دورریز لباس در فرهنگ مصرفی در تضاد است. ماندگاری ساختاری: تمرکز بر کیفیت متریال و ساده‌سازی ساختار، تعمیر و نگهداری لباس را آسان‌تر کرده و عمر مفید آن را افزایش می‌دهد. تلفیق با سنت: در این پژوهش، فرض بر این است که ترکیب "سادگی ساختاری مینیمال" با "غنای معنایی نقوش سنتی"، محصولی را خلق

iccacc

<https://iccacc.ir>

info@iccacc.ir

دومین کنفرانس بین‌المللی فرهنگ، هنر و خلاقیت‌های معاصر

The Second International Conference on
Culture, Art, and Contemporary Creativities
(ICCACC)

September 18, 2026 GEORGIA

شهریور ماه ۱۴۰۵ - گرجستان

می‌کند که هم از نظر زیبایی‌شناختی با ذائقه مدرن سازگار است (پایداری در تقاضا) و هم از نظر ارزش هنری، فراتر از یک کالای مصرفی، به یک اثر ماندگار تبدیل می‌شود (پایداری در ارزش). (Parameswara, et al, 2023)

بحث و نتیجه‌گیری

تلفیق مینیمالیسم و نقوش سنتی در قالب مد پایدار، پاسخی معاصر به بحران فرسایش هویت و مصرف‌گرایی افراطی در صنعت پوشاک است. یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که مینیمالیسم نباید به عنوان یک جریان تهی از معنا یا سرد، بلکه به عنوان یک «زبان ساختاری خنثی» تلقی شود که بستر مناسبی برای ظهور و برجسته‌سازی میراث فرهنگی فراهم می‌کند. در هنر تجسمی، دونالد جاد (Donald Judd) از پیشگامان مینیمالیسم، بر اهمیت «شیء در فضای واقعی» و حذف توهّمات بصری تأکید داشت؛ او معتقد بود فرم باید به گونه‌ای باشد که مخاطب بدون واسطه با واقعیت ماده روبه‌رو شود. در طراحی مد نیز، این تفکر در آثار طراحانی چون جیل ساندر (Jil Sander) - که به ملکه مینیمالیسم شهرت دارد - بازتاب می‌یابد؛ ساندر با تمرکز بر خطوط ناب، برش‌های هندسی دقیق و پرهیز از تزئینات زاید، لباس را به فرمی اصیل و بی‌زمان تبدیل می‌کند. هنگامی که این رویکرد کاهش‌گرا با نقوش اصیل و بومی (که خود حاوی لایه‌های عمیق معنایی و فرهنگی هستند) ترکیب می‌شود، نتیجه، خلق محصولی است که تناقض میان مدرنیته و سنت را حل می‌کند. با استفاده از اصول مینیمالیسم، می‌توان به جای پوشاندن کل لباس با نقوش سنتی، تنها از یک یا دو نقش شاخص به عنوان نقطه کانونی استفاده کرد. برای مثال، یک طرح «بته جقه» درشت و با رنگی متضاد بر روی یک پیراهن اورسایز (Oversize) با یقه ساده و بدون جزئیات، می‌تواند هم قدرت بصری نقش را حفظ کند و هم از شلوغی جلوگیری نماید. این رویکرد، مشابه استفاده از یک مجسمه مینیمال در فضای خالی یک گالری هنری است. برخی نقوش سنتی پیچیدگی‌های فراوانی دارند. می‌توان با الهام از روح کلی نقش (مثلاً حرکت، تراکم، یا فرم هندسی آن)، نسخه‌ای مینیمالیستی و انتزاعی از آن را طراحی کرد (Hendriyana, et al, 2025). این انتزاع می‌تواند به صورت کاهش تعداد خطوط، استفاده از اشکال هندسی ساده‌تر، یا تغییر مقیاس نقش صورت گیرد. این روش، هم مدرنیته را حفظ می‌کند و هم ریشه‌های سنتی را ناگفته باقی می‌گذارد. مینیمالیسم با تکرار هوشمندانه عناصر نیز سر و کار دارد. می‌توان یک نقش کوچک سنتی را در فواصل منظم و با فاصله زیاد (مانند گلدوزی‌های ریز بر روی سرآستین یا لبه دامن) تکرار کرد. یا برعکس، یک نقش را به شکلی غول‌آسا درآورده و تنها قسمتی از آن را به نمایش گذاشت. این کار، به نقش سنتی، جلوه‌ای جدید و امروزی می‌بخشد. در مینیمالیسم، بافت (Texture) نقش مهمی ایفا می‌کند. می‌توان به جای استفاده از نقوش چاپی، بر روی پارچه‌هایی با بافت‌های برجسته (مانند گلیم، ترمه، یا پارچه‌های دستباف با الیاف طبیعی) که خود یادآور سنت هستند، تمرکز کرد. در این حالت، سادگی فرم لباس، اجازه می‌دهد تا ظرافت بافت پارچه و مفهوم سنتی آن، خود را نشان دهد. اصول مینیمالیسم در الگوهای لباس (مانند استفاده از قطعات هندسی ساده که کمترین دورریز را دارند) با رویکرد «کاهش پسماند» در مد پایدار هم‌راستا است. تلفیق این الگوهای ساده با یک یا دو نقطه کانونی از نقوش سنتی، می‌تواند به طراحی لباس‌هایی منجر شود که هم از نظر زیبایی‌شناختی جذاب و هم از نظر تولید، پایدار باشند. در کنار استفاده از نقوش سنتی، بهره‌گیری از پارچه‌های طبیعی (مانند پنبه، کتان، پشم) که در مناطق بومی تولید می‌شوند، ارزش پایداری را دوچندان می‌کند. این انتخاب‌ها، وابستگی به پارچه‌های صنعتی و مصنوعی را کاهش داده و از اقتصاد محلی حمایت می‌کند. (مسیبی و

iccacc

<https://iccacc.ir>
info@iccacc.ir

دومین کنفرانس بین‌المللی فرهنگ، هنر و خلاقیت‌های معاصر

**The Second International Conference on
Culture, Art, and Contemporary Creativities
(ICCACC)**

September 18, 2026 GEORGIA

شهریور ماه ۱۴۰۵ - گرجستان

نتیجه‌گیری

همان‌گونه که اصول مینیمال مانع از کهنگی سریع لباس در برابر ترندهای زودگذر می‌شود، حضور نقوش سنتی نیز به دلیل ریشه‌دار بودن در فرهنگ، ارزش معنوی لباس را افزایش می‌دهد. این امر مصرف‌کننده را به نگهداری طولانی‌تر از لباس ترغیب کرده و چرخه فست‌فشن را مختل می‌کند. در حالی که مد سنتی گاه به دلیل شلوغی بیش از حد نقوش، در دنیای مدرن غیرقابل استفاده به نظر می‌رسد، چارچوب مینیمال همچون یک «قاب خنثی» عمل می‌کند. این قاب اجازه می‌دهد تا نقش سنتی به عنوان نقطه تمرکز (Focal Point) با حداکثر اثربخشی و خلوص دیده شود. پژوهش حاضر نشان داد که مد پایدار دوستدار نقوش سنتی، از طریق لنز مینیمالیسم می‌تواند راهکاری کارآمد برای آشتی دادن «هویت بومی» با «سبک زندگی مدرن» باشد. سادگی فرم‌های مینیمال نه تنها بار پسماند و پیچیدگی‌های تولید را کاهش می‌دهد، بلکه ارزش هنری و فرهنگی نقوش بومی را از خطوط حاشیه‌ای بازار مد خارج کرده و به مرکز توجه هدایت می‌کند. این الگو می‌تواند به عنوان مدلی راهبردی برای طراحان مد معاصر جهت دستیابی به پایداری جامع (فرهنگی، اقتصادی و زیست‌محیطی) مورد استفاده قرار گیرد.

iccacc

<https://iccacc.ir>
info@iccacc.ir

دومین کنفرانس بین‌المللی فرهنگ، هنر و خلاقیت‌های معاصر

**The Second International Conference on
Culture, Art, and Contemporary Creativities
(ICCACC)**

September 18, 2026 GEORGIA

شهریور ماه ۱۴۰۵ - گرجستان

منابع

- راد. (۲۰۲۳). رویکردهای زیست پایدار با بررسی مباحث زیبایی شناسی در طراحی مد و لباس. *مطالعات میان رشته ای هنر و علوم انسانی*, ۶(۲), ۳۵-۵۰.
- Gwilt, A. (2020). *A practical guide to sustainable fashion*. Bloomsbury Publishing.
- Eladwi, M. M., & Kotb, R. M. (2015). Minimalism as a concept for textile finishing and fashion design. *International Journal of Textile and fashion technology*, 5(4), 1-14.
- Brown, S., & Vacca, F. (2022). Cultural sustainability in fashion: reflections on craft and sustainable development models. *Sustainability: Science, Practice and Policy*, 18(1), 590-600.
- Parameswara, A., Saskara, I. A. N., Utama, I. M. S., & Setyari, N. P. W. (2023). Exploring cultural value and its sustainability of Balinese handwoven textiles. *Textile*, 21(1), 174-197.
- Hendriyana, H., Rachmadi, G., Kudya, K., & Jahada, C. A. P. (2025). Revitalizing traditional crafts: Bridging cultural heritage and innovation in Indonesia's creative economy. *Mudra Jurnal Seni Budaya*, 40(3), 260-277.
- مسیبی، مهشید، & مونسی سرخه. (۲۰۲۲). بازخوانی ابعاد توسعه پایدار در پوشاک سنتی ترکمنان ایران. *مطالعات میان فرهنگی*, ۵۱(۱۷), ۱۷۵-۱۵۱.